

ВІДГУК

офіційного опонента про науково-практичну цінність дисертаційної роботи Аксютіна Віктора Володимировича за темою "Вплив психофізіологічних характеристик боксерів на стиль ведення поєдинку" поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

Актуальність дослідження. Дисертаційна робота Аксютіна Віктора Володимировича актуальна, оскільки присвячена вирішенню розробки науково-методичних основ управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю боксерів високої кваліфікації на основі використання індивідуальних кількісних критеріїв психофізіологічного стану організму. Дисертація є важливим аспектом теорії та практики олімпійського і професійного спорту.

В сучасних умовах коли досягнення високих спортивних результатів за рахунок значних тренувальних навантажень себе вичерпав, а чинники збільшення об'єму та інтенсивності навантажень мало ефективні все більшого значення в умовах напруженої м'язової діяльності набуває поширення індивідуального підходу. На сьогодні необґрунтовані основні психофізіологічні закономірності та індивідуальні особливості формування психофізіологічних станів у боксерів. Саме тому все більшої актуальності набувають підходи, які спрямовані на розробку концепції, що містить психофізіологічні характеристики, принципи, напрями, засоби та методи управління індивідуальною підготовкою спортсменів. У цілому ж, для підвищення успішності виступу боксера на змаганнях міжнародного рівня необхідно вирішити багатофакторну задачу своєчасного виявлення природної схильності спортсмена до певного типового стилю протиборства. А подальше формування та вдосконалення стилю повинні адекватно відповідати: індивідуальним природним характеристикам та якостям спортсмена, модельним характеристикам вибраного типового стилю протиборства, загальній теорії підготовки спортсменів у олімпійському спорті (В. М. Платонов, М.М. Булатова, В. О. Дрюков, Ж.Л. Козіна). Але ці питання не достатньо розроблені і це висуває на передній план ще одну важливу задачу теорії підготовки боксерів – задачу побудови системи індивідуалізації підготовки.

Правильне і своєчасне рішення цих науково-методичних завдань, безумовно, відкриває нові резерви підвищення успішності змагальної діяльності боксерів. Відсутність єдиної системи знань, що об'єднує відомі положення і закономірності індивідуалізації підготовки боксерів, істотно знижує можливості подальших досліджень і ефективність тренерської діяльності, особливо, в питаннях управління індивідуальною підготовкою.

Таким чином, розробка теорії і методики індивідуалізації підготовки у боксі на основі психофізіологічних характеристик та схильності спортсмена до типового

стилю протиборства є актуальною проблемою спорту вищих досягнень. Всі викладені факти підкреслюють актуальність проблеми, що і зумовило вибір теми дослідження.

Дисертація виконана згідно «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, за темою 2.23 «Превентивні програми нейропсихофізіологічної підтримки спортсменів високої кваліфікації на заключних етапах багаторічної підготовки» (номер державної реєстрації 0109U007579). Внесок автора як співвиконавця теми полягає у проведенні експериментальних досліджень, теоретичного аналізу літературних даних, аналізу, інтерпретації та впровадження результатів у практику.

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше на Україні комплексно досліджено психофізіологічні характеристики боксерів та визначені стилі ведення поєдинку. А саме:

- розроблено теоретичне обґрунтування психофізіологічних відмінностей боксерів з різними стилями ведення поєдинку;
- виявлено, що в основі формування різних стилів ведення поєдинку лежать різні індивідуальні стратегії;
- виділено і названо принципи визначення стилів ведення поєдинку в різних класифікаціях: за схильністю спортсмена до нападу або захисту (атакуючий, контратакуючий, захисний); фізичних якостей («силовики» (сила), «темповики» (швидкісна витривалість), «ігровики» (спритність)), а також за схильністю до варіативності дій, гнучкості мислення, фінтів («ігровики» і «не ігровики»);
- виявлено типові поєднання стилів з різних класифікацій («силовики» – атакуючі; «ігровики» – контратакуючі; «темповики» – контратакуючі або захисники);
- уперше доведено, що психофізіологічні особливості і нейродинамічні властивості є основою для формування стилю ведення поєдинку в боксі.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у тому, що у роботі сформульована нова теоретична концепція розробки принципів індивідуалізації процесу підготовки боксерів. Розширена і уточнена загальна теорія підготовки спортсменів В. М. Платонова (1988–2015), Л. П. Матвеева (1991–2005), М. М. Булатової (1996–2014), подальшого розвитку набули наукові погляди про фундаментальні психофізіологічні властивості та індивідуалізації підготовки боксерів. Акцентується увага на необхідності врахування розвитку базових властивостей спортсменів при розробці індивідуальних програм підготовки на основі інформативних психофізіологічних показників щодо визначення схильності боксерів до певного стилю ведення поєдинку.

Практичне значення дисертаційної роботи Аксютіна В.В. дозволяє сконцентрувати увагу на її наступних аспектах:

- застосування психофізіологічних показників дозволяє запропонувати конкретні засоби управління процесом підготовки та об'єктивно і точно визначити схильність боксера до певного стилю ведення поєдинку;
- отримані дані дозволяють впровадити в систему оперативного контролю прогностичні моделі, спрямовані на корекцію індивідуальної підготовки боксерів;
- кількісні характеристики психофізіологічних показників боксерів можуть використовуватися у міждисциплінарних дослідженнях для зіставлення з іншими об'єктивними показниками, з експертними оцінками та педагогічними характеристиками;
- результати роботи впроваджено в практику підготовки збірної команди України з боксу та в процес підготовки студентів кафедри спортивних єдиноборств і силових видів спорту НУФВСУ.
- матеріали досліджень включені в лекційні курси вузів, результати досліджень впроваджені в навчально-тренувальний процес спортивних закладів.

Методичний рівень дисертації є високим і, на мою думку, достатнім для вирішення завдань дослідження дисертаційної роботи. Кількість і обсяг публікацій та повнота опублікованих матеріалів дисертації відповідають вимогам директивних документів. Основний зміст дисертації досить повно опублікований у 8 наукових працях: 6 наукових статей у виданнях, що входять до переліку фахових видань, тезах доповідей на конференціях. Результати досліджень Аксютіна В.В. обговорені на наукових конференціях та заслуговують подальшого використання.

Відповідність дисертації вимогам Державного стандарту України. Дисертаційна робота Аксютіна Віктора Володимировича має об'єм 217 сторінок, оформлена згідно діючих вимог ДАК України і складається зі вступу і основної частини, яка включає літературний огляд, методи і організацію досліджень, результати і їх обговорення, висновки, список використаних літературних джерел. Робота ілюстрована малюнками (22), цифрові дані представлені в таблицях (16), що полегшує аналіз експериментального матеріалу. Список літератури містить 204 джерел.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, узагальнень дисертації забезпечено методологічним обґрунтуванням теоретичних положень, відповідністю методів меті та завданням дослідження, цілісною організацією роботи, репрезентативністю вибірок, застосуванням методу статистичного опрацювання експериментальних даних. Наведені результати дисертаційної роботи є новими, мають об'єктивний характер і базуються на достатній кількості експериментального матеріалу. Упродовж досліджень було проведено 400 обстежень, була створена експериментальна і контрольні групи, що дало можливість обґрунтувати висновок про роль індивідуальних психофізіологічних і нейродинамічних властивостей з метою визначення стилю

ведення бою боксерами. Результати досліджень та наукові положення і висновки дисертації можна оцінити, як достовірні та добре аргументовані.

У вступі обґрунтована важливість обраної теми і викладені основні проблемні питання досліджуваної теми, окреслено об'єкт, предмет визначено мету та завдання дослідницького пошуку, показаний алгоритм і шляхи їх вирішення, зроблений акцент на новизні та практичному значенні роботи, представлені відомості щодо апробації результатів дослідження та структури роботи.

Огляд літератури (розділ 1) містить аналіз наукової літератури по проблемі індивідуального стилю діяльності спортсменів боксерів. З огляду літератури видно що в ньому висвітлені дані з проблеми індивідуального стилю діяльності (підрозділ 1.1.), стилю діяльності у різних видах спорту (підрозділ 1.2), особливості тактичної і технічної підготовки боксерів з урахуванням індивідуальних стилів ведення бою (підрозділ 1.3 та 1.4) та індивідуальні стилі планування змагальної діяльності (підрозділ 1.5). Огляд літератури дозволив автору узагальнити існуючі наукові положення та вказати на необхідність розробки теоретичних та методичних основ спортивної діяльності. Розділ 1 написаний науково і привабливо. Аналіз літературних джерел і наукових праць, свідчить про актуальність роботи. З огляду літератури не простежується критичного ставлення автора до цитованих публікацій. За результатами розділу 1 автор зробив коротенький підсумок, виокремив, що відомо, що мало досліджено, а що не відомо.

Мета та завдання дослідження логічно поєднані з аналізом літератури та вирішуються за допомогою широко апробованих методик (розділ 2). Використані: теоретичний аналіз і узагальнення наукової та науково-методичної літератури, психофізіологічні методи дослідження. За допомогою апаратного комплексу «Мультипсихометр-05» визначені індивідуальні психофізіологічні властивості боксерів. Працездатність і сила ударів досліджувалась на спеціальному тренажері-хронодинамометрі «Спудерг-10» конструкції М. П. Савчина. У роботі використовували педагогічне спостереження та статистичну обробку результатів.

Організація дослідження достатньо продумана і спрямована на підтвердження основних завдань висунутих автором.

Експериментальна частина роботи виконана на достатній кількості обстежуваних, що робить надійними зроблені висновки. В розділі 3 представлений матеріал про результати порівняльних досліджень психофізіологічних характеристик боксерів із захисним та атакуючим стилем ведення поєдинку. У тексті, таблицях та графічному вигляді наводяться основні результати досліджень що показують існування відмінності за показниками психофізіологічних властивостей боксерів захисного і нападаючого стилів. Виявлено, що показник тривоги вищий у боксерів

із переважанням атакуючого стилю, а показник гетерономності - у боксерів із захисним стилем ведення поєдинку. Згідно даних когнітивних функцій встановлено, що показники швидкості і точності переробки інформації відрізняються у боксерів з різними стилями ведення поєдинку, а показники продуктивності і ефективності сприйняття зорової інформації мають достовірні відмінності у всіх групах боксерів.

Виходячи з отриманих вище результатів, виникає можливість розподілу боксерів за стилем ведення поєдинку на основі психофізіологічних показників. Це знайшло подальший розвиток у розділі 4 де досліджувались інформативні психофізіологічні показники боксерів з метою визначення стилю ведення поєдинку. Дисертант теоретично обґрунтував психофізіологічні відмінності боксерів з різним стилем ведення поєдинку. Показав, що в основі формування стилю лежить наявність різних стратегій діяльності. Аксютін В.В. виділив і сформулював принципи визначення стилю ведення поєдинку в різних класифікаціях: за схильністю спортсмена до нападу або захисту (атакуючий, контратакуючий, захисний); за переважанням фізичних якостей («силовики» (сила), «темповики» (швидкісна витривалість), «ігровики» (спритність), а також за схильністю до варіативності дій, гнучкості мислення, «фінтів» («ігровики» і не «ігровики»). Дисертант виявив типові сполучення стилю з різних класифікацій («силовики» – атакуючі; «ігровики» – контратакуючі; «темповики» – контратакуючі або захисники).

Особливої уваги для спеціалістів в галузі фізичної культури та спорту має обговорення результатів дослідження ст.135 (5 розділ) «Аналіз та узагальнення результатів дослідження». Автор намагається узагальнити результати дослідження викладені у розділах 3 та 4 з інтерпретацією і позицією інших наукових праць стосовно означеної проблеми. проаналізовано отримані результати згідно даних літературних джерел, проведено обговорення, сформовано основні висновки про наукову новизну і практичну значущість дисертації. Виокремленні дискусійні положення основних результатів роботи, їх наукова і практична значущість. Заслуговує на увагу спроба дисертанта під час обговорення результатів роботи сфокусувати увагу на розробці та обґрунтування власної теоретичної концепції ролі психофізіологічних та нейродинамічних особливостей боксера за умови вибору стилю ведення поєдинку. Автор розглядає сучасний стан теоретичні та прикладні аспекти, а також перспективи подальшого дослідження. Знаючи закономірності функціонування такої системи, можна різними засобами ефективно впливати на окремі її елементи, прискорюючи процес підготовки боксерів високої кваліфікації. Доведено, що в основі ведення стилю бою лежать різні індивідуальні психофізіологічні стратегії діяльності. Подальшого розвитку у дисертаційній роботі набули положеннями загальної

теорії підготовки спортсменів (В. М. Платонов, Ю. М. Шкрєбтій), концепція індивідуалізації у спорті (Л.П.Матвєєв, М.М.Булатова, Ж. Л. Козіна, С. В. Латишев) теорія типологічних нейродинамічних властивостей та їх ролі у прояві рухових здібностей спортсменів (Є. П. Ільїн, М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб, Л. Г. Коробейнікова).

У дисертації Аксютіна В.В. подані висновки мають важливе значення для теорії та практики фізичного виховання і спорту. Висновки і наукові положення дисертації зроблені на основі особових досліджень, теоретично обґрунтовані, підкріплені експериментами і їх достовірність не викликає сумніву. Важливо те, що дисертант розробив і представив практичні рекомендації з використання особистісних психофізіологічних характеристик у побудові стилю техніко-тактичних дій боксерів у тренувальному та змагальному процесі.

Оцінюючи дисертацію Аксютіна В.В. автореферат та праці, які опубліковані за темою роботи позитивно, слід зауважити:

1. У літературному огляді автор не показав свого критичного ставлення до цитованої літератури.
2. Методика тепінг-тесту не може використовуватись як надійний тест оцінки індивідуальної витривалості нервової системи боксера. Нами (Макаренко М.В., Лизогуб В.С., 2002) показано, відсутність статистично значимих відмінностей максимального темпу руху кисті у боксерів з різними індивідуально-типологічними властивостями нервової системи. Тому вони не можуть вважатись стійкими і інформативними критеріями оцінки індивідуальних властивостей нервової системи. Припускаю, що показники тепінг-тесту є одним із проявів функціонального стану нервової системи, чи характеризує витривалість нервово-м'язового апарату і т.д. Стверджуємо, що він (максимальний темп) будучи зв'язаним зі швидкістю і витривалістю здійснення рухових актів, не характеризує індивідуальну витривалість нервової системи спортсмена.
3. Автором виявлено, що у боксерів із переважанням захисного стилю ведення поєдинку значення показника гетерономності (за тестом Люшера) є вищим, ніж у боксерів із переважанням атакуючого стилю. Автор робить висновок про більшу залежність від зовнішніх впливів у боксерів захисного стилю Але, нажалі не пояснюється, що мається на увазі про «залежність від зовнішніх впливів»?
4. Чому у боксерів «силового» стилю ведення поєдинку показник лівого бокового удару має більші абсолютні значення, порівняно із іншими боксерами?
5. Виникає заперечення стосовно оцінки результатів балансу нервових процесів у боксерів, які отримані з використанням РДО. За результатами наших досліджень (Макаренко М.В., Лизогуб В.С., 2014) критерієм властивості зрівноваженості слід вважати показник стійкості реакції з урахуванням відносної частоти точних відповідей (33% і більше від загальної кількості пред'явлених навантажень).

Стверджуємо, що при незрівноваженості нервової системи більша кількість наявних передчасних відповідей характеризує перевагу гальмівного процесу, а більша кількість запізнювальних, навпаки, - перевагу збуджувального.

6. Безсумнівну наукову та практичну значущість дисертаційної роботи бажано в подальшому підкріпити патентами та методичними рекомендаціями.

Усі зроблені зауваження не знижують високого рівня представленої роботи. Викликає повагу логіка викладу і ретельність представлених табличних і графічних матеріалів, які можна аналізувати та перевірити.

УЗАГАЛЬНЕННЯ. Все вищевикладене дозволяє вважати, що за актуальністю, обсягом, методичним рівнем, новизною і науково-практичною значимістю одержаних результатів робота Аксютіна Віктора Володимировича за темою "Вплив психофізіологічних характеристик боксерів на стиль ведення поєдинку" поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, а отримані в ній висновки науково обґрунтовані, є важливими для теорії та практики фізичного виховання та спорту в частині розробки теорії та методики спортивних тренувань з урахуванням індивідуальних психофізіологічних властивостей спортсмена. Дисертаційна робота Аксютіна В.В. відповідає вимогам положення "Порядок присудження наукових ступенів", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 зі змінами, а її автор Аксютін В.В. заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

доктор біологічних наук, професор,
директор НДІ фізіології ім. Михайла Босого
Черкаського національного
університету ім. Богдана Хмельницького

 Лизогуб В.С.

підпис В.С. Лизогуба засвідчую
проректор з наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
доктор історичних наук, професор

 Корновенко С.В.

Відгук отримано

03.03.2017.

ЛСМ

